

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 04 lipca 2016 roku

ZSR.422.21.2016.MK

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

zgodnie z art. 25a § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r., poz. 382), zwanej dalej u.p.n., w razie potrzeby uzyskania opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, sąd rodzinny zarządza jego badanie przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów. Na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje biegłych innych specjalności.

W razie zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu zdrowia psychicznego nieletniego może być połączone z obserwacją w podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorcą tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że nieletni wykazuje wysoki stopień demoralizacji lub popełnił czyn karalny, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit a u.p.n. (art. 25a § 2 u.p.n.).

Zgodnie z art. 25a § 3 u.p.n., o potrzebie obserwacji w podmiocie leczniczym orzeka sąd rodzinny po wysłuchaniu nieletniego, określając miejsce i czas trwania obserwacji.

Wprowadzenie zasady nakazującej wyjaśnienie wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego nieletniego w drodze opinii wydanej przez dwóch biegłych psychiatrów stanowi jedną z gwarancji ochrony praw nieletniego. Określenie stanu zdrowia psychicznego nieletniego ma znaczenie przede wszystkim ze względu na potrzebę rozeznania, jakie środki należy wobec niego zastosować, aby osiągnąć cele wskazane w art. 3 § 1 u.p.n., a w przypadku środków przewidzianych w art. 12 u.p.n. – jest wręcz niezbędne.

Z treści cytowanego wyżej przepisu art. 25a § 1 u.p.n. wynika, że w razie potrzeby uzyskania opinii o stanie zdrowia psychicznego, sąd rodzinny obligatoryjnie przeprowadza dowód z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów, poprzedzonej badaniem nieletniego,

26 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

w celu ustalenia stanu zdrowia psychicznego nieletniego (art. 236 k.p.c. w zw. z art. 20 § 1 u.p.n.).

Na przykładzie zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka spraw związanych z postępowaniami w sprawie nieletnich wynika, że zdarzają się sytuacje, w których sąd w trybie zabezpieczenia, na czas toczącego się postępowania umieszcza nieletniego w szpitalu psychiatrycznym, bez przeprowadzenia dowodu z opinii dwóch biegłych psychiatrów, bądź w oparciu o opinię sporządzoną na zlecenie sądu tylko przez jednego biegłego lekarza psychiatrę, na przykład w oparciu o opinię sporządzoną przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów na podstawie art. 25 § 1 u.p.n..

Powyzsza praktyka stoi w sprzeczności z art. 25a § 1 u.p.n. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 18 lutego 2009 roku, III KK 334/2008, opinia Zespołu Diagnostycznego ze schroniska dla nieletnich, w wydaniu której uczestniczył wprawdzie lekarz psychiatra, przeprowadzona na podstawie art. 25 § 1 u.p.n., nie może zastępować opinii o stanie zdrowia psychicznego sporządzonej przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów, o której mowa w art. 25a § 1 u.p.n.

Należy zwrócić uwagę, że art. 25 § 1 u.p.n. dotyczy wyłącznie diagnozy osobowości nieletniego, natomiast art. 25a § 1 dotyczy diagnozy stanu zdrowia psychicznego nieletniego. Nie są to pojęcia tożsame. A zatem dokonanie przez psychiatrę wyłącznie diagnozy osobowości nieletniego w opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów na podstawie art. 25 § 1 u.p.n. nie spełnia wymagania opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, o której mowa w art. 25a § 1 u.p.n.¹ Również w sytuacji, gdy podczas stawiania diagnozy osobowości nieletniego w opiniodawczym zespole sądowych specjalistów psychiatra jednocześnie wyda opinię o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, to opinia ta nie stanowi opinii psychiatrycznej wydanej na podstawie art. 25a § 1 u.p.n., gdyż opinia ta musi być wydana równocześnie przez co najmniej dwóch lekarzy psychiatrów.

Ponadto z analizy prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw dotyczących postępowania w sprawach nieletnich wynika, że sądy stosują błędną praktykę, polegającą na tym, że na zasadzie art. 25a § 1 u.p.n. zarządzają badanie stanu zdrowia psychicznego nieletniego w sprawach zarejestrowanych w repertorium „Opm”, mimo że badanie psychiatryczne nieletniego możliwe jest jedynie w postępowaniach w sprawach nieletnich, które to sprawy powinny być prowadzone w repertorium „Nkd”.

¹ K. Gromek, Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Wyd. Prawnicze 2001.

Kolejnym zagadnieniem wymagającym uwagi jest fakt braku biegłych sądowych o specjalizacji psychiatria dziecięca, co niewątpliwie przyczynia się do zbędnej zwłoki w postępowaniu sądowym w sytuacji, gdy okoliczności sprawy wymagają niezwłocznego podjęcia czynności w celu ustalenia stanu zdrowia psychicznego nieletniego. Przykładowo, na liście biegłych sądowych okręgu Sądu Okręgowego w Łodzi widnieje tylko jeden czynny zawodowo biegły o specjalności psychiatria dzieci i młodzieży, natomiast na liście biegłych sądowych okręgu Sądu Okręgowego w Poznaniu nie widnieje żaden czynny zawodowo biegły o tej specjalności.

W związku z czym postępowania w sprawach nieletnich prowadzone są przez długi czas, co godzi w konstytucyjne prawo rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki zawarte w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku (j.t. Dz. U z 2015 r., poz. 2086) zwracam się do Pana Ministra o podjęcie szeroko pojętych działań mających na celu zorganizowanie cyklu szkoleń dla sędziów w celu prawidłowego stosowania przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz zagwarantowanie dostatecznej liczby biegłych sądowych z zakresu psychiatrii dzieci i młodzieży.

Z wyrazami szacunku
Marek Piłchucki